

ÍNDIX DE FIGURES

FIGURA 1.	Reconstrucció del delta amb SIG Geomedia de David Cardelus (UOC).	11
FIGURA 2.	Mapa d'inundació (SIG Geomedia) en època romana i relació amb els jaciments romans.	12
FIGURA 3.	Jaciments ibers del Baix Llobregat (Solias, 1998, 46): 1) el Calamot (Gavà); 2) Puig Castellar (Begues); 3) Sant Ramon (Sant Boi); 4) Penya del Moro (Sant Just Desvern); 5) Santa Creu d'Olorda; 6) Puig Castellar (Sant Vicenç dels Horts); 7) el Castell (Esparreguera); 8) Can Tintorer (Gavà); 9) el Barri Antic (Sant Boi); 10) Sant Antoni (Santa Coloma de Cervelló); 11) la Salut (el Papiol); 12) Can Miano (Molins de Rei); 13) la Torrassa (l'Hospitalet).	13
FIGURA 4.	Jaciments i toponímia romana del Baix Llobregat.	14
FIGURA 5.	Localització de les terrisseries de Can Pedrerol i Can Tintorer en el Baix Llobregat.	18
FIGURA 6.	Ubicació de les restes arqueològiques de Can Tintorer (Bergadà, 1981).	19
FIGURA 7.	Alguns dels pivots amb marca recuperats en aquesta primera intervenció (Bergadà, 1981).	20
FIGURA 8.	Restes de canalització de la intervenció de l'any 1985 (C. Miró).	21
FIGURA 9.	Rebliment de la cala 2 del sector B amb un conjunt d'àmfores locals (C. Miró).	21
FIGURA 10.	Planta del jaciment i la seva ubicació (Arqueociència).	22
FIGURA 11.	Planta de la primera fase de Can Pedrerol (Arqueociència).	24
FIGURA 12.	Primera fossa cúbica, amb sis lloses al fons.	24
FIGURA 13.	<i>Dolium</i> amb la marca que s'hi llegeix: COR PR (P. Berni).	25
FIGURA 14.	<i>Dolium</i> amb la marca C.LIC.ADIN (P. Berni).	26
FIGURA 15.	Camp de <i>dolia</i> de Can Pedrerol.	26
FIGURA 16.	Planta de la segona fase de Can Pedrerol (Arqueociència).	27
FIGURA 17.	Planta de la fase moderna de Can Pedrerol (Arqueociència).	28
FIGURA 18.	Situació dels jaciments (en cursiva) i dels solars amb troballes de materials romans al centre de Sant Vicenç dels Horts: 1) <i>Can Reverter</i> (1984-1995); 2) carrer de Ribot; 3) carrer de Casanovas; 4) La Vicentina; 5) plaça de Sant Jordi; 6) plaça de Sant Jordi - carrer de Ribot; 7) <i>plaça de Sant Jordi</i> (2005); 8) <i>carrer de Barcelona - plaça de Catalunya</i> (2005); 9) carrer de Barcelona; 10) mercat de Sant Vicenç dels Horts; 11) carrer del Riu. Ratllat, solar de l'antic mercat i cales positives del seguiment arqueològic.	34
FIGURA 19.	Vista des de ponent de la fase romana al final de la intervenció.	36
FIGURA 20.	Detall del paviment d' <i>opus signinum</i> 477 en relació amb els murs 476, 482 i 492. A l'esquerra, el pilar 560.	37
FIGURA 21.	Vista aèria on s'observa la planta del forn en relació amb el solar.	38
FIGURA 22.	Detall d'un dels estrats d'abocador localitzats.	39
FIGURA 23.	Secció estratigràfica del jaciment.	40
FIGURA 24.	Àmfora Dressel 2-4 localitzada dins la sitja 711.	40
FIGURA 25.	Percentatge de coloració en les pastes identificades en àmfores Pascual 1 (esquerra) i Dressel 2-4 (dreta).	43
FIGURA 26.	A l'esquerra, percentatge dels tipus amforals en els estrats del primer terç del segle I dC. A la dreta, en el primer terç del segle II dC.	44
FIGURA 27.	Àmfora Dressel 2-4 localitzada durant l'excavació.	44
FIGURA 28.	Imatge de la cala 9 al final de la intervenció.	45
FIGURA 29.	Detall del forn circular al final de la intervenció.	46
FIGURA 30.	Detall d'alguns dels murs documentats en la rasa 41.	47
FIGURA 31.	Estructures de cronologia romana documentades en la rasa 41.	48
FIGURA 32.	Restitució hipotètica de la planta de les restes localitzades de la <i>figlina</i> .	49

ÍNDIX DE FIGURES

FIGURA 33.	Distribució dels segells d'àmfora a Sant Boi.	52
FIGURA 34.	Excavacions de Can Barraquer.	53
FIGURA 35.	Excavacions de la plaça de la Constitució.	55
FIGURA 36.	Excavacions de la plaça de la Constitució.	56
FIGURA 37.	L'edifici d'aixopluc de les Termes Romanes de Sant Boi de Llobregat, al peu del turó on s'assenta el Barri Antic. Foto: Jordi Isern, Diputació de Barcelona, Servei de Patrimoni Arquitectònic Local (SPAL), 1997.	63
FIGURA 38.	Interior del recinte de les Termes Romanes de Sant Boi de Llobregat des de llevant. En primer terme, el <i>frigidarium</i> pavimentat amb un mosaic, sota el qual es troben les ruïnes de la cambra de foc del forn número 2 i probablement una gran part del forn número 1. Foto: Jordi Isern, SPAL, 1997.	64
FIGURA 39.	Testera occidental de les Termes Romanes de Sant Boi de Llobregat, sota la qual s'observen, en primer terme, una petita bassa de decantació i la part baixa de la paret de ponent del forn número 1, i en segon terme, les ruïnes de la paret oest del forn número 2. Foto: A. López Mullor, SPAL, 1990.	65
FIGURA 40.	Vista des del <i>praefurnium</i> de l'embocadura de la cambra de foc del forn número 2, situada sota la part meridional del <i>frigidarium</i> de les Termes de Sant Boi de Llobregat. Foto: A. López Mullor, SPAL, 1990.	65
FIGURA 41.	Compartiment meridional de la cambra de foc del forn número 2. A l'esquerra, les ruïnes de l' <i>spina</i> , a la dreta, la paret lateral sud, i al centre, un sitja medieval o moderna amb la seva tapadora de pedra. Foto: A. López Mullor, SPAL, 1990.	66
FIGURA 42.	Fragments d'àmfora trobats en les excavacions dels anys 1989-1991. A dalt i a l'esquerra, llavi de la forma Pascual 1 amb la marca IVLI.ANICETI; a baix i a l'esquerra, pivot de la forma Dressel 2-3 amb la marca SOS; a la dreta, pivot de la forma Dressel 2-3 amb la marca QVA i un grafit en forma d'essa fet abans de la coccio. Foto: M. Baldomà, SPAL, 1991.	66
FIGURA 43.	Planta general esquemàtica de les ruïnes del centre productor d'àmfores localitzat a sota i a l'entorn de l'edifici de les Termes Romanes de Sant Boi de Llobregat. S'hi observa la col·locació dels forns (F1 a F3) sota el <i>frigidarium</i> i la <i>cella piscinalis</i> de les Termes.	67
FIGURA 44.	Àmfores Pascual 1A (1-3) i Dressel 3A (4-6) trobades en el decurs de la campanya d'excavació del 1990 al centre productor de Sant Boi de Llobregat.	68
FIGURA 45.	Tipologia de les àmfores Pascual 1A produïdes a Catalunya, segons López Mullor i Martín, 2007. Peces senceres.	70
FIGURA 46.	Tipologia de les àmfores Pascual 1A produïdes a Catalunya, segons López Mullor i Martín, 2007. Fragments. Les peces de Sant Boi de Llobregat hi apareixen senyalades amb una estrella.	71
FIGURA 47.	Tipologia de les àmfores Dressel 3A (1-5) i 3B (6-8) produïdes a Catalunya, segons López Mullor i Martín, 2007. Peces senceres.	75
FIGURA 48.	Tipologia de les àmfores Dressel 3A (1-7) i 3B (8-9) produïdes a Catalunya, segons López Mullor i Martín, 2007. Fragments. Les peces de Sant Boi hi apareixen senyalades amb una estrella.	76
FIGURA 49.	Marques d'àmfora sobre llavi de Pascual 1 (1-3) i pivot de Dressel 3 (4-6), trobades al centre productor de Sant Boi de Llobregat: IVLI.ANICETI, ANT, CE, CALAM.	77
FIGURA 50.	Marques d'àmfora sobre pivots d'àmfores Dressel 3 trobades al centre productor de Sant Boi de Llobregat: FAV, FELI, PAE, PHILAE, QVA, PRIM.	78
FIGURA 51.	Marques d'àmfora sobre pivots d'àmfores Dressel 3 trobades al centre productor de Sant Boi de Llobregat: QVA, TH.	79
FIGURA 52.	Marques d'àmfora sobre pivots d'àmfores Dressel 3 i una gerra (aquesta darrera segons Barreda, 1989) trobades al centre productor de Sant Boi de Llobregat: THEOP, SOS, anepígrafa i QVA.	80
FIGURA 53.	Solar on es va efectuar la intervenció. A: estructura d'època contemporània. B: zona de concentració de material romà.	83
FIGURA 54.	Estructura circular de <i>tegulae</i> i la seva capa de preparació.	85
FIGURA 55.	Ceràmica fina i ibèrica. 1) Vora de terra sigil·lada itàlica. Forma Conspectus 18.2. 2) Base de terra sigil·lada itàlica. 3) Vora de ceràmica grisa amb restes d'engalba (o campaniana C amb vernís molt perdut), forma Lamboglia 6. 4) Vora de gerra ibèrica. 5) Vora de ceràmica ibèrica de cap d'ànec. 6) Vora de pàtera de ceràmica ibèrica oxidada. 7) Gibrell de ceràmica ibèrica. 8) Vora de càlat pintat.	86
FIGURA 56.	Exemple d'àmfora mal cuïta.	87
FIGURA 57.	Ceràmica comuna produïda al jaciment. 1) Vora d'olla. 2) Vora de gerra. 3) Vora i nansa de gerra. 4) Base plana d'olla. 5) Base amb peu de gerra. 6) Base amb peu de recipient cilíndric. 7) Base umbilicada.	88
FIGURA 58.	Grans vasos produïts al jaciment. 1) Vora de vas fondo. 2) Nansa horitzontal de gerra gran. 3) Broc. 4) Base de gerra gran. 5) Vora de gibrell amb llavi pla. 6) Vora de gibrell amb llavi decorat. 7) Morter.	89
FIGURA 59.	Àmfores produïdes al jaciment. 1) Vora de Dressel 2-4. 2) Vora de Pascual 1. 3) Vora de tarraconense 1B.	91
FIGURA 60.	Àmfores produïdes al jaciment. 1) Vora de tarraconense 1B. 2) Vora de tarraconense 3. 3) Vora de tarraconense 3. 4) Vora de tarraconense 1E.	92

ÍNDEX DE FIGURES

FIGURA 61.	Àmfores produïdes al jaciment. 1) Pivot d'àmfora amb el segell PR(I)M. 2) Pivot d'àmfora amb el segell PR(I)M trencat.	93
FIGURA 62.	Mapa geològic del Baix Llobregat (modificat a partir de Simó <i>et al.</i> , 2005).	98
FIGURA 63.	Diffractograma de l'individu ceràmic RVT002. Anl: analcima; cal: calcita; gh: gehlenita; hm: hematites; kfs: feldspat potàssic; pl: plagiòclasi; px: piroxè; qtz: quars.	104
FIGURA 64.	Gràfic bivariant de la primera i la segona components principals obtingudes de l'anàlisi de components principals dels noranta-tres individus ceràmics, amb indicació dels conjunts SBL, RVT, RVT-SBL i PDR-TTR segons la seva similitud química.	105
FIGURA 65.	Dendrograma resultant de l'anàlisi d'agrupament dels noranta-tres individus, emprant la distància euclidiana al quadrat i el mètode aglomeratiu del centroide. Indicació de les agrupacions: SBL-1 (Pascual 1), SBL-2 (Dressel 2-4), RVT-1 (Pascual 1), RVT-2 (Dressel 2-4), TTR-1, TTR-2, PDR-1 i Diversos LLO.	106
FIGURA 66a.	Microfotografies per làmina prima amb llum polaritzada creuada (nc), a 40 i 100 augments. Fàbriques petrogràfiques SBL-1 (SBL006) i SBL-2 (SBL038, SBL040, SBL042 i SBL043).	107
FIGURA 66b.	Microfotografies per làmina prima amb llum polaritzada creuada (nc), a 40 i 100 augments. Fàbriques petrogràfiques RVT-1 (RVT002), RVT-2 (RVT009 i RVT011) i l'individu RVT007.	109
FIGURA 66c.	Microfotografies per làmina prima amb llum polaritzada creuada (nc), a 40 i 100 augments. Fàbriques petrogràfiques TTR-1 (TTR001, TTR010 i TTR014), TTR-2 (SBL013) i els individus TTR003 i TTR007.	111
FIGURA 66d.	Microfotografies per làmina prima amb llum polaritzada creuada (nc), a 40 i 100 augments. Fàbrica petrogràfica PDR-1 (PDR002, PDR003 i PDR006) i els individus PDR007 i PDR009.	112
FIGURA 67a.	Microfotografies per lupa binocular a 25 augments. Àmfores Pascual 1 (SBL035) i Dressel 2-4 (SBL041 i SBL046) de Vila Vella.	113
FIGURA 67b.	Microfotografies per lupa binocular a 25 augments. Àmfores Pascual 1 (RVT001 i RVT007) i Dressel 2-4 (RVT011) de Can Reverter.	113
FIGURA 67c.	Microfotografies per lupa binocular a 25 augments. Àmfores Dressel 2-4 (TTR007 i TTR009) i una possible teula (TTR012) de Can Tintorer.	113
FIGURA 67d.	Microfotografies per lupa binocular a 25 augments. Àmfores Dressel 2-4 (PDR012, PDR008 i PDR007) de Can Pedrerol.	114
FIGURA 68.	Resultats dels experiments termodiffractomètrics de l'individu SBL034, corresponent a la fàbrica SBL-1 de la Vila Vella (Sant Boi de Llobregat). RT: rang de temperatura; qtz: quars; cal: calcita; ill: il·lita moscovita; kfs: feldspat potàssic; pg: plagiòclasi; hm: hematites; gh: gehlenita; px: piroxè.	117
FIGURA 69.	Segells sobre àmfores Dressel 2-4 procedents de Sant Vicenç dels Horts (<i>corpus</i> , núm. 109 a9 i d1). (Foto: Piero Berni)	288
FIGURA 70.	IRC, IV, núm. 112: C(aio) · Trocinae / C(aii) · lib(erto) · / Synecdémo / IIIIIvir(o) · Aug(ustali) · / Valeria · Haliné / marito optimo. (Foto: IRC, IV, núm. 112)	288
FIGURA 71.	Cronologia proposada per a C. <i>Trocina Synecdemus</i> .	290
FIGURA 72.	Vista dels dos pedestals privats: <i>Synecdemus</i> i <i>Onesimus</i> . (Foto: IRC, IV)	292
FIGURA 73.	Vista dels dos pedestals públics: <i>Onesimus</i> i <i>Epictetus</i> . (Foto: IRC, IV / O. Clavell, MACB)	293
FIGURA 74.	Pedestal de L. <i>Licinius Secundus</i> que li dedicà C. <i>Trocina Onesimus</i> . (Foto: IRC, I)	294
FIGURA 75.	<i>Signaculum</i> de L. <i>Pedanius Clemens</i> trobat a Teià (Rodà <i>et al.</i> , 2005, p. 55).	295
FIGURA 76.	Mapa amb la localització dels centres productors d'oli al sud de la península Ibèrica, la major part a la vall del riu Guadalquivir (Peña, 2010, p. 115).	297
FIGURA 77.	Pàtera de Castro-Urdiales (esquerra) i fresc pompeïà (Pisani, 1988, p. 84) (dreta), on s'observen diferents carruatges per al transport de líquids.	298
FIGURA 78.	Mapa amb la ubicació del riu Llobregat i dels principals centres productors de vi.	299
FIGURA 79.	Gravat de Langlois (1835) on apareix el creuament del riu Llobregat mitjançant una barca.	301
FIGURA 80.	Mapa amb els resultats de l'anàlisi de l'accessibilitat en època romana en el territori català.	302
FIGURA 81.	Mapa amb l'anàlisi de l'accessibilitat del territori proper a <i>Barcino</i> en època romana.	303
FIGURA 82.	Nivells d'accessibilitat de <i>Tarraco</i> (esquerra) i <i>Ilerda</i> (dreta) (Soto, 2010).	304
FIGURA 83.	Mapa amb la ubicació dels principals centres productors de vi al nord-est peninsular.	304
FIGURA 84.	<i>Caudiciaria</i> d'Avinyó.	305
FIGURA 85.	Càlcul dels costos del transport des de la conca del Llobregat cap a la resta dels territoris catalans.	307
FIGURA 86.	Mapa dels costos del transport des de la conca del Llobregat cap a la resta d'Hispania.	308
FIGURA 87.	L'estratigrafia de les Sorres en els treballs d'extracció en sec per a rebaixar la capa freàtica és ben visible en aquesta fotografia dels anys setanta del doctor Miquel Tarradell.	310
FIGURA 88.	La majoria de les extraccions d'àrids es van realitzar per sota de la capa freàtica.	310
FIGURA 89.	Culleres com aquesta, que es tancaven al fons i treien de cop un metre cúbic de sediment, van extreure gran part dels materials arqueològics.	312
FIGURA 90.	Molts dels materials de les Sorres, com aquesta enorme àncora de ferro romana altimperial, s'han perdut per sempre.	313

ÍNDEX DE FIGURES

FIGURA 91.	Situació dels sectors d'ancoratge romans del delta del Llobregat (àncores) i ubicació aproximada dels derelictes que s'hi han detectat (discos). Mapa base de Google Earth.	314
FIGURA 92.	Detall del sector de les Sorres. La línia de costa d'època romana devia quedar unes desenes de metres al nord de la carretera C-234, que uneix Castelldefels, Viladecans i Gavà, i està marcada per nombrosos jaciments d'èpoques ibèrica i romana i per la ubicació mateixa dels nuclis antics d'aquests pobles.	315
FIGURA 93.	L'ancoratge quedava protegit dels vents del nord que s'encaixen a la vall del Llobregat, allunyat del perill d'embarrancar a les barres de sorra que anaven formant l'incipient delta entre Sant Boi i Cornellà, i relativament arrecerat de les tempestes del primer quadrant gràcies a Collserola i Montjuïc (Google Earth).	317
FIGURA 94.	Estat de formació del delta del Llobregat cap als segles VII-VIII dC, quan l'ancoratge de les Sorres va deixar de ser utilitzat, segons la tesi de la doctora Gàmez (2007).	319
FIGURA 95.	L'ancoratge de les Sorres queda exactament a la mateixa latitud que l'estret de Bonifacio, cosa que facilitava enormement l'orientació en alta mar en un trajecte directe, ja que sols calia «seguir el paral·lel», una tècnica marinera molt antiga. La latitud correspon a la del <i>Iol Caesaria</i> , un dels ports comercials més importants del nord d'Àfrica, al qual es podia accedir directament en una navegació nord-sud (Google Earth).	320
FIGURA 96.	Terrisseries documentades al Baix Llobregat.	324
FIGURA 97.	Una de les marques SYN de la terrisseria del Mercat (Sant Vicenç dels Horts).	331
FIGURA 98.	Marques MVRRA i APTI de Can Tintorer.	336
FIGURA 99.	Marques PRIMVL i MAT de Can Pedrerol.	339
FIGURA 100.	Derelictes de Dressel 2-4 tarraconenses (Corsi-Sciallano i Liou, 1985).	340
FIGURA 101.	Procedència de les marques del carregament de Cap de Vol.	341
FIGURA 102.	Composició de les marques del carregament de La Giraglia.	342
FIGURA 103.	Dispersió de les àmfores en el derelict de La Chrétienne H.	342
FIGURA 104.	Composició de les marques del carregament de La Chrétienne H.	343
FIGURA 105.	Composició de les marques del carregament de Sud-Lavezzi 3.	344